

Η ΑΡΑΧΝΗ

Τεύχος 1ο
2003

Ενημερωτικό Δελτίο
του Κέντρου Έρευνας &
Συντήρησης Αρχαιολογικού
Υφάσματος

**Κέντρο Έρευνας και
Συντήρησης Αρχαιολογικού
Υφάσματος**

**Hellenic Centre for
Research and
Conservation of
Archaeological Textiles**

Μέλη του κέντρου

Τζαχίλη Τρις: tzachili@phl.uoc.gr

Σπαντιδάκη Γιούλη: youlisp@hol.gr

Πολυχρονιάδου Ελίζα: epolychnoniadou@hotmail.com

Συνεργάτες

Christoffe Moulhérat

Patricia dal Pra

Εκδότης: *Έρις Τζαχίλη, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης*

Σελιδοποίηση: *Εφη Χαλκιαδάκη*

Φωτογραφία εξωφύλλου: *Κύλικά του 5ου αιώνα π.Χ. Βιέννη Μουσείο Ιστορίας της Τέχνης*

Περιεχόμενα

- ▶ 1. Γ. Σπαντιδάκη - C. Moulhérat:
Μελέτη τμημάτων υφάσματος του
5ου αι. π.Χ. από τα Καλύβια Αττικής
Σελ. 2
- ▶ 2. Ι. Τζαχίλη Ένα συνέδριο με
θέμα τα αρχαία υφάσματα
Σελ. 4
- ▶ 3. Άλλες δραστηριότητες
Σελ. 10
- ▶ 4. Patricia dal Pra: Πρώτες βοήθειες
για τα υφάσματα στην ανασκαφή
Σελ. 12

▶ Το Κέντρο Έρευνας αρχαιολογικού Υφάσματος ιδρύθηκε το Νοέμβριο του 2002. Ο στόχος ήταν να δημιουργηθεί ένας πυρήνας όπου θα συγκεντρώνονται και θα αναπτύσσονται δραστηριότητες γύρω από το αρχαιολογικό ύφασμα. Με τον όρο αρχαιολογικό ύφασμα εννοούμε τα υφάσματα που προέρχονται από ανασκαφές. Πρόκειται για μία κατηγορία ευρημάτων λίγο παραγνωρισμένη λόγω των τεχνικών δυσκολιών τόσο στον εντοπισμό των ιχνών των υφασμάτων όσο και στην περαιτέρω μελέτη τους. Στο πεδίο των ενδιαφερόντων μας περιλαμβάνονται ομοίως όλα τα υφάσματα ακόμη και μεταγενέστερων περιόδων. Η δημιουργία του κέντρου πιστεύουμε ότι θα συμβάλει σε μία διάδοση και εμβάθυνση ειδικευμένων τεχνικών ανάλυσης και επιπλέον κρίνουμε ότι η μελέτη των υφασμάτων μπορεί να αποτελέσει έναν χώρο ανανέωσης των ερευνών και δημιουργίας νέων ερευνητικών πεδίων. Στην αρχική επιστολή των ιδρυτριών του κέντρου αναπτύσσονταν οι στόχοι και οι μέθοδοι (επισυνάπτεται σελ. 15). Στο αρχικό μας κείμενο είχαμε αναγγείλει, ότι μεταξύ των προσπαθειών περιλαμβάνεται η έκδοση ενός ενημερωτικού δελτίου. Το σημερινό τεύχος είναι το 1ο. Περιλαμβάνει το άρθρο των Γ. Σπαντιδάκη και C. Moulhérat για το ύφασμα από τα Καλύβια Αττικής ώστε να φανεί το είδος της δουλειάς που γίνεται από το Κέντρο. Το κείμενο του άρθρου αυτού δημοσιεύεται στα πρακτικά του Συνεδρίου Ancient Textiles που έγιναν στο Lund και στην Κοπεγχάγη το 2003. Περιλαμβάνει επίσης μία αναφορά για το συνέδριο αυτό που είναι το πρώτο αυτού του είδους, καθώς και μία έκθεση των δραστηριοτήτων του Κέντρου το 2003. Πολύ σημαντικό είναι το άρθρο της Patricia dal Pra, αρχαιολόγου και συντηρήτριας υφασμάτων με συμβουλές για τη διατήρηση των υφασμάτων τις πρώτες στιγμές της ανακάλυψης. Στα επόμενα τεύχη θα συνεχίσουμε με άλλα άρθρα προς την ίδια κατεύθυνση.

Γιούλια Σπαντιδάκη Κέντρο Έρευνας και
Συντήρησης Αρχαιολογικού Υφάσματος
Christophe Moulhérat Centre de
Recherche et de Restauration des Musées de
France

► Μελέτη τμημάτων υφάσματος του 5ου αιώνα π.Χ. από τα Καλύβια Αττικής.

Ο αριθμός των καταλοίπων υφασμάτων, τα οποία έρχονται στο φως από τις ανασκαφές τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα, έχει αυξηθεί σημαντικά. Το γεγονός αυτό συνδέεται άμεσα με την συνεχώς αυξανόμενη κατανόηση εκ μέρους των αρχαιολόγων και των συντηρητών της αξίας αυτών των καταλοίπων για τη μελέτη της αρχαίας κοινωνίας.

Η παρουσίαση αυτή αναφέρεται στα πρώτα αποτελέσματα της μελέτης ενός υφάσματος το οποίο βρέθηκε το 1999 σε μία σωστική ανασκαφή στα Καλύβια Θορικού, στην Αττική, γύρω στα 20 χιλιόμετρα νοτιοανατολικά της Αθήνας.

Στην περιοχή ενός νεκροταφείου του 5ου αιώνα π.Χ., οι αρχαιολόγοι ανακάλυψαν μία μαρμάρινη κάλη με μια κεραμική τεφροδόχο στο εσωτερικό της. Σύμφωνα με τα ανθρωπολογικά δεδομένα η τεφροδόχος περιείχε τα κατάλοιπα των οστών ενός άνδρα, μίας νεαρής γυναίκας και ενός μικρού παιδιού. Πάνω από τα οστά ήταν τοποθετημένο ένα στεφάνι με αποξηραμένα λουλούδια από το οποίο έχει διατηρηθεί ένα μικρό τμήμα. Καλύπτοντας το σκέπασμα και πέφτοντας από τις δύο πλευρές της τεφροδόχου υπήρχε ένα ύφασμα, του οποίου έχουν διασωθεί πολλά τμήματα (εικ. 1-4). Το ύφασμα είναι τόσο λεπτό που ένα κομμάτι πάχους 2 εκ. εμφανίζει περίπου 40 στρώσεις. Τα τμήματα του βρίσκονται σε πολύ κακή κατάσταση διατήρησης και είναι ορυ-

κτοποιημένα από την διαπότιση με ανθρακικά άλατα. Το γεγονός αυτό, η ιδιαίτερη τεχνική της υφαντής τους και το ότι η διάτρητη όψη τους επιτρέπει να διακρίνουμε συγχρόνως τις κλωστές περισσότερων της μίας στρώσεων, δημιούργησε σοβαρά προβλήματα στη μελέτη. Υποχρεωθήκαμε να απομονώσουμε μία στρώση και τότε καταλάβαμε ότι το ύφασμα είχε μία απλή υφανση στην οποία υπερτερούν τα υφάδια, και τις ακόλουθες ιδιαιτερότητες: ο αριθμός των στημονιών κυμαίνεται μεταξύ 20 και 25 ανά εκατοστό, έχουν μία πρωτογενή στρέψη z και κατά μέσον όρο μία διάμετρο 0,15 χιλ. Είναι παχύτερα και πιο ευθύγραμμα από τα υφάδια που έρχονται σε αντίθεση μαζί τους με την ιδιαίτερα κυματιστή τους όψη.

Τα υφάδια δεν παρουσιάζουν εμφανή στρέψη ο αριθμός τους κυμαίνεται μεταξύ 60 και 100 ανά εκ. και έχουν μία κατά μέσον όρο διάμετρο 0,05 χιλ. Παρατηρήσαμε σε ορισμένα σημεία ότι οι κλωστές του υφαδιού παραμένουν στην επιφάνεια για διάστημα που αντιστοιχεί σε απόσταση μεγαλύτερη του ενός στημονιού (δύο ή τρία) αλλά η ανάλυση έχει γίνει σε πολύ μικρά τμήματα και είναι πολύ δύσκολο να βγάλουμε συμπεράσματα για τη λειτουργία τους.

Σε ένα από τα υπό μελέτη τμήματα έχει διασωθεί για 2 εκ. η αρχική παρυφή: μια κατασκευή αποτελούμενη από δύο κλωστές στιμμένες μαζί, εκ των οποίων η κάθε μία έχει μία κατά μέσον όρο διάμετρο 0,3 χιλ. Η κλωστή των στημονιών περνάει μέσα από κάθε στροφή της αρχικής παρυφής, η οποία στην περίπτωση που κατασκευάστηκε με την τεχνική με τις καρτέλλες χρειάστηκε μία καρτέλλα με δύο τρύπες. Οι 7 πρώτες κλωστές του υφαδιού αντιστοιχούν σε 1 χιλ. και έχουν ένα χρώμα

*1. Υφασμα από τα Καλύβια.
Λεπτομέρεια* ►

0.25 cm.

ιώδες. (εικ.2-3) Η ύπαρξη της αρχικής παρυφής συνδέει το ύφασμα με τον κάθετο αργαλειό με βάρη που αναφέρεται ως ο παραδο-σιακός τύπος αργαλειού στην αρχαία Ελλάδα (εικ. 4).

Η εξέταση στο Ηλεκτρονικό Μικροσκόπιο Σάρωσης των κλωστών του στημονιού και της αρχικής παρυφής έδειξε ότι είναι λινές. Η κακή κατάσταση των κλωστών του υφαδιού δεν έχει επιτρέψει ακόμη την ταύτιση τους με απόλυτη βεβαιότητα. Η εξαιρετική τους όμως λεπτότητα με διάμετρο κατά μέσο όρο 0,05 χιλ. και η απουσία πρωτογενούς στρέψης υποδηλώνει την παρουσία μεταξιού, που έχει ήδη εντοπισθεί σε υφάσματα που βρέθηκαν στο νεκροταφείο του Κεραμεικού. Απαιτούνται επιπρόσθετες αναλύσεις για την επιβεβαίωση του συμπεράσματος μας.

Η ανάλυση των κλωστών του υφαδιού με το ιώδες χρώμα, με την μέθοδο της Υγρής Χρωματογραφίας υψηλής απόδοσης επιβεβαίωσε ότι η βαφή είναι από αληθινή πορφύρα. Τα αποτελέσματα της ανάλυσης αποκαλύπτουν μια σειρά από ινδοκτινές χαρακτηριστικές των τριών ποικιλιών από κογγύλια τα οποία χρησιμοποιούσαν στη Μεσόγειο για τη βαφή των πολυτελών υφασμάτων *Murex trunculus*, *Murex brandaris*, και *Thais (Purpura) hemastoma*. Υποδηλώνουν ότι πιθανώς έχουμε ένα μείγμα από τους χυμούς των διαφόρων ποικιλιών, ή μία αλλοιωμένη βαφή (μερικώς αποβρωμιοποιημένη), ή ακόμη και τα δύο.

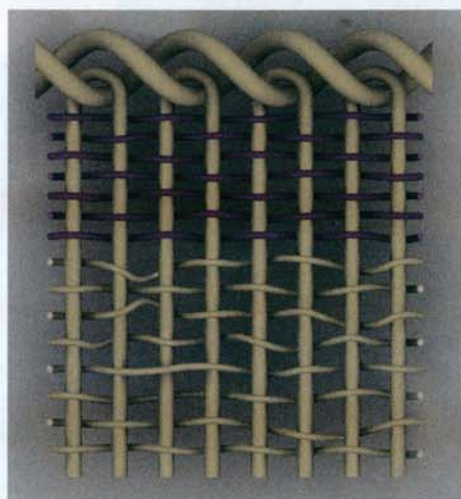
Υπάρχουν πολλά προβλήματα που δεν έχουν βρει ακόμη την λύση τους, πιστεύουμε όμως ότι αυτό το πρώτο στάδιο της έρευνας φώτισε ένα ύφασμα, το οποίο με την λεπτότητα, την διαφάνεια και τον ειδικό τρόπο υφαντής του, εικονογραφεί τα *αραχναία* ενδύματα των κορών του μουσείου της Ακρόπολης και του Αρχαιολογικού μουσείου της Αθήνας.

► Συνέδριο με θέμα τα αρχαία υφάσματα

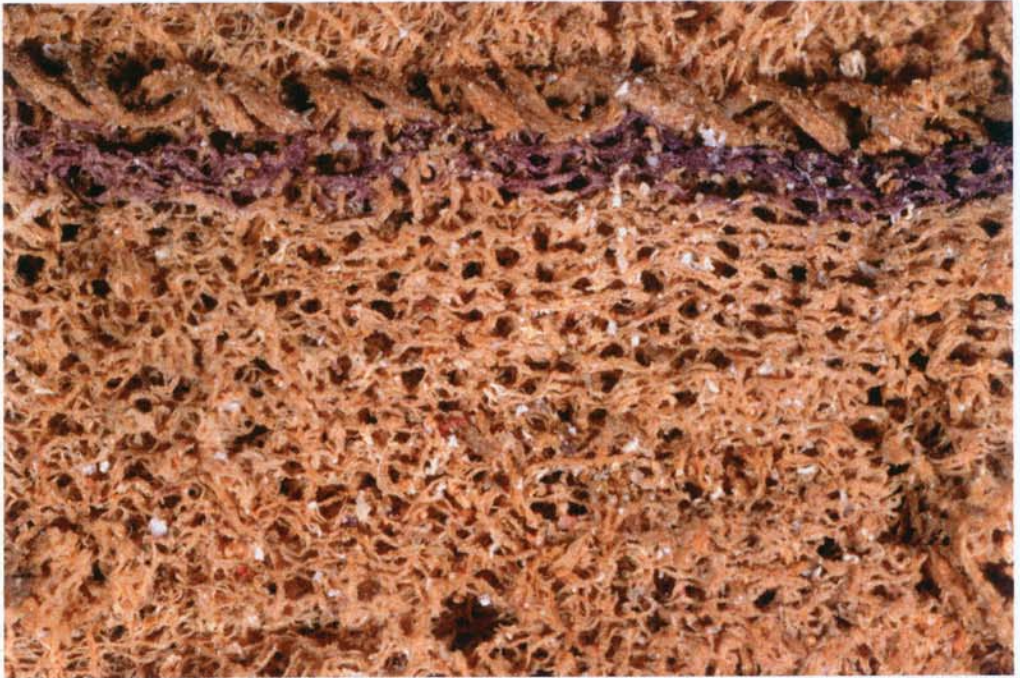
Ancient textiles. Production, Craft and Society. Lund/Copenhagen 19-23 Μαρτίου 2003.

Το συνέδριο αυτό υπήρξε μείζον γεγονός όσον αφορά τη μελέτη των αρχαίων υφασμάτων. Συμμετείχαν δύο μέλη του κέντρου η Ίρις Τζαχίλη και η Γιούλη Σπαντιδάκη. Παρατίθεται μία αναφορά για το συνέδριο της Τριδος Τζαχίλη.

Ένα συνέδριο για υφάσματα δεν είναι κάτι συνηθισμένο. Από τις 19 έως τις 23 Μαρτίου 2003 πραγματοποιήθηκε στην Κοπεγχάγη συνέδριο με τίτλο "Αρχαία Υφάσματα" που οργάνωσαν οι Eva Andersson, Ulla Mannering, Carole Gillis και Marie Louise Nosch από τα Πανεπιστήμια της Κοπεγχάγης και του Lund καθώς και ο Brendan Burke από την Αμερικανική Σχολή Κλασικών Σπουδών της Αθήνας. Όλοι οι συνέδριοι ήταν ειδικοί που άμεσα ή έμμεσα σχετιζόνταν με τα αρχαιολογικά υφάσματα.

▲ 4. Τριδιάστατη αναπαράσταση της αρχικής παρυφής.

◆ 2.3 Υφασμα από τα Καλύβια. Λεπτομέρειες όπου σώζεται η αρχική παρυφή.

Ο εκπεφρασμένος στόχος των οργανωτών ήταν ιδιαίτερα ενδιαφέρον και αρκετά φιλόδοξος. Ήθελαν να συνδυάσουν τις ανακοινώσεις και να προκαλέσουν κοινές συζητήσεις μεταξύ αφενός των ιστορικών και αρχαιολόγων που μελετούν την παραγωγική βάση και την οικονομική εμβέλεια της υφαντικής, και αφετέρου των “τεχνικών” της ύφανσης των οποίων το αντικείμενο είναι πιο περιγεγραμμένο, δηλαδή η μελέτη αυτών καθαυτών των υφασμάτων με τα συστατικά τους στοιχεία, τις ίνες, τις τεχνικές του γνεσίματος και της ύφανσης, τις βαφές καθώς και τις συνθήκες διατήρησης και τις τεχνικές συντήρησης. Με άλλα λόγια στόχος ήταν μία διεπιστημονική συνάντηση με την υπόρρητη επιθυμία μίας αλληλεπίδρασης ή ανάδρασης των “τεχνοκρατών” με τους ιστορικούς, τους αρχαιολόγους και τους ανθρωπολόγους.

Πρέπει ίσως να υπογραμμιστεί ότι στη Σκανδιναβία και στη Βόρεια και κεντρική Ευρώπη υπάρχει μεγάλη παράδοση στη μελέτη των αρχαιολογικών υφασμάτων ακριβώς διότι στα υγρά περιβάλλοντα των

χωρών αυτών σώζονται πολλά σπαράγματα υφασμάτων και καμιά φορά ολόκληρες ενδυμασίες. Η μελέτη τους έχει προχωρήσει και έχει ήδη γίνει η επεξεργασία των μεθόδων και των τρόπων καταγραφής καθώς και οι τρόποι της λεπτομερούς μικροσκοπικής εξέτασης των ινών και των υφαντικών μεθόδων. Η μελέτη των υφασμάτων συνδέεται κατά κανόνα με την συντήρησή τους, διότι η συντήρηση στηρίζεται στη μελέτη των ιδιοτήτων. Κυρίως στις βόρειες χώρες έχουν μελετηθεί και καταγραφεί οι τεχνικές του Πρώιμου Μεσαίωνα. Ιδιαίτερα μελετώνται σκανδιναβικοί αργαλειοί που ως τεχνικά απολιθώματα διατηρούν τις τεχνικές των αρχαίων αργαλειών - μεταξύ αυτών και των ελληνικών - με όλα τα λειτουργικά στοιχεία στη θέση τους και την τεχνική τους συνάφεια. Πρόκειται για τους λεγόμενους αργαλειούς με βάρη, που παριστάνονται συχνά στην αρχαία ελληνική εικονογραφία. Οι μελέτες της Hoffman για τους σκανδιναβικούς αργαλειούς και αργότερα της Hald ή της Bender είναι ορόσημα για τους ειδικούς.

▼ 5. Πρόσδεση των αγνύθων σε σύγχρονο σκανδιναβικό αργαλειό.

▲ 6. Αναπαράσταση κάθετου αργαλειού με βάρη. Τέτοιοι αργαλειοί χρησιμοποιούνταν έως πρόσφατα στην Σκανδιναβία. Σήμερα χρησιμοποιούνται για θέματα πειραματικής αρχαιολογίας.

▼ 7.8. Λεπτομέρειες αρχικής και πλάγιας παρυφής σε συγχρονο πειραματικό αργαλειό.

Παράλληλα στη Μεσόγειο, όπου δεν διατηρούνται υφάσματα παρά ελάχιστα, αλλά υπάρχουν γραπτές πηγές που αφορούν τις υφαντικές δραστηριότητες, αναπτύχθηκε μία μεγάλη φιλολογία για την υφαντική παραγωγή και τους τρόπους της κυρίως για τη μυκηναϊκή Ελλάδα. Αυτό οφείλεται στις λεπτομερείς πληροφορίες που σώζουν τα μυκηναϊκά αρχαία της Κνωσού και της Πύλου. Αντίστοιχα συμβαίνει για τους πολιτισμούς της Μέσης Ανατολής και την Αίγυπτο.

Προσωπικά μου ανανεώθηκε το δίλημμα που αντιμετωπίζω όταν βρίσκομαι ενώπιον της επιλογής να μελετηθούν μεμονωμένες πλευρές του υλικού πολιτισμού. Μπορεί, νομιμοποιείται κανείς, να μελετήσει μεμονωμένα μία τεχνική πτυχή ενός τεχνικού συνόλου που προκαθορίζει τις επί μέρους πτυχές όπως κατά τεκμήριο όλα τα τεχνικά σύνολα μιας συγκεκριμένης ιστορικής στιγμής; Δεν είναι επιβεβλημένο η εν λόγω τεχνική πτυχή - ως πούμε η υφαντική μια και αυτό μας ενδιαφέρει - να ενταχθεί στο σύνολο των τεχνικών μίας κοινωνίας ώστε να φωτιστεί από το συνολικό τεχνικό επίπεδο και από τις παράπλευρες τεχνικές που την επηρεάζουν ως πραγματώσεις και επιλογές; Όπου το δίλημμα βρίσκεται αφενός στην επιλογή του μερικού, δηλαδή στην επιλογή της εις βάθος μελέτης μίας όχι πολύ γνωστής ή σύνθετης τεχνικής πτυχής, ενώ αφετέρου η άλλη επιλογή είναι η σε πλάτος αποτίμηση αυτής της τεχνικής στο πλαίσιο των γενικών συμφραζόμενων μίας κοινωνικής πραγματικότητας. Μόνο δε με τη δεύτερη επιλογή μπορούν να προβληθούν τα διάφορα ανάρμοστα στοιχεία, δηλαδή οι ασυμβατότητες στις τεχνικές (αλλού πρωτοπορία, αλλού καθυστέρηση) τα οποία αποτελούν την ιστορικά συγκεκριμένη κοινωνική πραγματικότητα. Ειδικά για την υφαντική έχει γίνει συχνότατα η πρώτη επιλογή, όχι παράλογα, μια και για την μελέτη των υφασμάτων απαιτείται μια σειρά τεχνικών γνώσεων

που και μόνο η απόκτησή τους απαιτεί τεράστιο και ιδιόμορφο κόπο. Μένει όμως η δεύτερη κάπως καθυστερημένη.

Μπορεί λοιπόν να γίνει ένα συνέδριο που έχει αντικείμενο μία πλευρά του υλικού πολιτισμού; Υπό την έννοια ότι είναι δυνατόν να απομονωθεί από τις άλλες; Η απάντηση είναι φυσικά ναι, αλλά το καλύτερο είναι ο συνδυασμός τους. Και αυτό ήταν και το μεγάλο στοίχημα του συνεδρίου. Με μια ματιά στο πρόγραμμα φαινόταν ότι προτείνονται τόσο μεμονωμένες τεχνικές περιπτώσεις όσο και οι κοινωνικές και ιστορικές τους μορφές. Ακούσαμε τόσο τεχνικές μελέτες (π.χ. για τα πανιά των πλοίων των Βίκιγκς) όσο και ιστορικές (όπως για τις μορφές της οργάνωσης της υφαντικής στα μυκηναϊκά κράτη) και εθνολογικές (για την σημερινή οργάνωση των κοπαδιών στις νήσους Φερόε).

Ασφαλώς στην πράξη ό,τι ακούστηκε ήταν ένα άθροισμα διαφορετικών απόψεων και πληροφοριών. Ήταν όμως οι ψηφίδες της ενότητας τις οποίες θα συναντήσει ο αναγνώστης στον τόμο των πρακτικών. Το όποιο συνδυαστικό αποτέλεσμα, επαφίεται στην προωθητική σύνθεση που θα προσπαθήσει να κάνει ο επιμελής της έκδοσης των πρακτικών ή οι μελλοντικοί μελετητές.

Εκείνο που εγώ βρήκα πολύ ενδιαφέρον ήταν τα ιστορικά στοιχεία που προέκυψαν από μερικές τεχνικές αναλύσεις.

Θα αναφερθώ σε δύο ανακοινώσεις. Η μία αφορούσε τις ίνες μερικών μάλλινων υφασμάτων από την Ελβετία που χρονολογούνται από τον πρώιμο Μεσαίωνα. Η έρευνα που έγινε από την Antoinette Rast-Eischer γινόταν μέσω στερεοσκοπικής εξέτασης και αφορούσε μία συστηματική σύνθεση των δεδομένων πολλών δειγμάτων μάλλινων ινών που εκτείνονταν σε

μεγάλη χρονική διάρκεια. Ο στόχος ήταν η περιγραφή και η κατάταξη των ινών των ερίων σε μία διαχρονική εξέλιξη. Και συνεπώς των ίδιων των ζώων και των τρόπων της εκμετάλλευσης των κοπαδιών και της κτηνοτροφίας. Πράγματι η διαχρονική έρευνα κατέδειξε ότι σε διάστημα μερικών αιώνων στη μεσαιωνική Ελβετία παρουσιάζεται μία σαφής διαφορά στο είδος και στις ιδιότητες των ινών. Η διαφορά αυτή αντικατοπτρίζει διαφορές στα κοπάδια και στους τρόπους κτηνοτροφικής εκμετάλλευσης, αλλά και στην επεξεργασία του μαλλιού. Επομένως απαιτείται ιστορική εξήγηση. Ασφαλώς οι διαφορετικές ίνες έδιναν και διαφορετικό αποτέλεσμα στην τελική τους μορφή, ως υφάσματα. Η ανακοίνωση δεν πήγαινε πιο πέρα, αλλά έθετε το ζήτημα μίας αλλαγής στον υλικό πολιτισμό, όπως το θέτει μία οποιαδήποτε αρχαιολογική μελέτη που έχει αντικείμενο άλλα υλικά με μεγαλύτερη διατηρησιμότητα (π.χ. η κεραμική), αλλαγή που αφενός πρέπει να διαπιστωθεί και αφετέρου να ενταχθεί στα ιστορικά της πλαίσια. Και στα υφάσματα όπως και σε άλλα αντικείμενα του υλικού πολιτισμού όταν διαπιστώνονται οι αλλαγές οφείλουν να διαπιστώνονται και οι τρόποι και οι λόγοι τους.

Η δεύτερη ανάλογη ανακοίνωση αφορά την Αίγυπτο. Η Αίγυπτος από τις χώρες της Ανατολικής Μεσογείου είναι αυτή που σώζει αντίστοιχο μεγάλο αριθμό υφασμάτων με την Σκανδιναβία λόγω του ξηρού κλίματος και των συνηθειών της μουμιοποίησης των νεκρών, μέρος της οποίας είναι και η χρήση μακρών ταινιών λινού για να τυλίγεται η σορός. Αυτά τα υφάσματα δεν είναι επαρκώς μελετημένα. Το θέμα αυτό αποτελούσε την ανακοίνωση της αιγυπτιολόγου Jana Jones η οποία μελέτησε τις ίνες λινών υφασμάτων της προδυναστικής Αιγύπτου και των πρώτων δυναστειών του Αρχαίου Βασιλείου. Με τη μελέτη των ινών των υφα-

σμάτων και την διακρίβωση της τεχνικής η Jones απέδειξε ότι ήταν βουτηγμένες σε υγρά με σκοπό την ταρίχευση, άρα τα έθιμα ταφής ανάγονται σε περιόδους πολύ αρχαιότερες από ό,τι νομιζόταν. Τα έθιμα ταφής, που συνίστανται κυρίως στην άρνηση της αποδοχής της καταστροφής του σώματος που χαρακτηρίζει τον αιγυπτιακό πολιτισμό κατά τη διάρκεια τριών χιλιετιών, διαπιστώνονται από την αρχή σχεδόν της αιγυπτιακής ιστορίας, περίπου μία χιλιετία παλαιότερα από ό,τι θεωρείτο έως τώρα.

Τέλος θέλω να αναφερθώ σε αυτό που εμένα που κίνησε το μεγαλύτερο ενδιαφέρον. Ήταν η ζωντανή επίδειξη παραδοσιακών σκανδιναβικών τρόπων ύφανσης μέσω τριών αργαλειών που τεχνικά έμοιαζαν με τους αρχαίους. Στήθηκαν κάθετοι αργαλειοί με βάρη που ήταν πιστά αντίγραφα των αντίστοιχων σκανδιναβικών του Μεσαίωνα οι οποίοι διατηρήθηκαν σε χρήση έως εντελώς πρόσφατα ως τα μέσα του 20ου αιώνα στη Λαπωνία και σε άλλες απομακρυσμένες βόρειες περιοχές της Σκανδιναβίας (εικ. 7 - 9). Τέτοιας μορφής είναι και οι αργαλειοί που γνωρίζουμε από τις αρχαιολογικές μαρτυρίες από τη προϊστορικό Αιγαίο και κυρίως από την κλασική Ελλάδα όπου υπάρχει άφθονη εικονογραφία. Άρα το ενδιαφέρον ήταν για όλους μεγάλο.

Τέτοιου είδους προσπάθειες ανασύστασης του τεχνικού κύκλου εμπίπτουν σε έναν ειδικό κλάδο που έχει πάρει το όνομα πειραματική αρχαιολογία. Γίνονται επισημασμένα για διάφορα αντικείμενα. Ο στόχος είναι αυτή καθεαυτή η αναπαραγωγή των τεχνικών κατασκευής, η διερεύνηση της ανθρώπινης κίνησης, της στάσης, της λειτουργίας των εργαλείων. Συνήθως προκύπτουν πληροφορίες που αφορούν τον χρόνο, το βαθμό δυσκολίας και απαιτούμενης ειδικευσης, των λεπτομερειών που φωτίζουν επί μέρους επιλογές

ως προς την πρώτη ύλη ή τα απορρίμματα. Η ανασύσταση της λειτουργικής αλυσίδας είναι από μόνη της μία γνωστική διαδικασία.

Συγκεντρώθηκαν λοιπόν γνέστρες και υφάντρες από τη Σουηδία και τη Δανία. Φαίνεται ότι η συστηματική άσκηση παραδοσιακών τεχνικών είναι μία απασχόληση κρατικά επιδοτούμενη και οι τεχνίτες συνεργάζονται με μουσεία ή με ερευνητικά ινστιτούτα. Για ένα 24ωρο έστησαν τους κάθετους αργαλειούς και άπλωσαν τα διάφορων μεγεθών αδράχτια και τα διάφορα είδη των μαλλιών ή των λιναριών. Άπλωσαν επίσης και όλα τα είδη των υφασμάτων που υφαινονται έτσι. Έτσι υπήρχε η ευκαιρία να παρακολουθήσει ο καθένας από τους ενδιαφερόμενους την υφαντική τεχνική στην πράξη, να προσέξει τις λεπτομέρειες ή να δοκιμάσει μόνος του - να μετρήσει με το σώμα και τα μέλη του - την έλλειψη της τεχνικής γνώσης ή την απόσταση που έπρεπε να διανύσει για να την αποκτήσει. Στα μάτια μου εκτός από μία δοκιμή όπως επίσημα παρουσιάστηκε ήταν και μία δοκιμασία.

Προηγούμενος είχαμε ακούσει μία ανακοίνωση του Martin Ciszuk που επίσημα δήλωνε ότι ήταν υφαντής και εθνολόγος. Έκανε μία θεωρητική ανάλυση των πειραματικών προσπαθειών από γνωσιολογικής απόψεως. Τα συμπεράσματά του ήταν ότι η προσπάθεια της τεχνικής ανασύστασης δεν είναι άμοιρη της ιστορικής στιγμής που πραγματοποιείται. Η τεχνική δεν είναι μία ή ίδια, ως τεχνική δεν είναι α-ιστορική δεν μπορεί να γεφυρώσει το χάσμα της απουσίας, του ασύμμετρου της ιστορικής στιγμής. Μία τεχνική ακόμη και με τα ίδια εργαλεία ή τους ίδιους τρόπους δεν είναι η ίδια, απαρσάλευτη, ενιαία. Όλα όσα εμείς πραγματώνουμε ως δοκιμή υπόκεινται στις κοινωνικές αξίες, την προσωπικότητα του λειτουργού, ακόμη και στο καθεστώς της δοκιμής, του πειράματος. Έτσι η πράξη

μπορεί να πάει γρήγορα ή αργά ως επιλογή και όχι ως ανάγκη, ανάλογα με τις αξίες της στιγμής, η εργασία να γίνει συνεχής ή διακεκομμένη χωρίς τις σημερινές έννοιες του ωραρίου ή της αποδοτικότητας, χωρίς τις σημερινές μετρήσεις του χρόνου ή την κατάτμηση σε χρόνο εργασίας ή ανάπαυσης ή κοινωνικότητας, χωρίς τις έννοιες της ατομικής επιδίωξης. Με άλλες ίσως μορφές του καλού του χρήσιμου και του ωραίου.

Παρόλα αυτά και όσο και αν δεν πρέπει οι δοκιμές να τίθενται ως ένα αντικειμενικό μοντέλο όπου εμείς οι ιστορικοί να καρφιτσώνουμε και να μετρούμε τα στοιχεία μας, η εικόνα να μόνο αυτών των αργαλειών έδινε την ασφάλεια μίας πραγματοποιημένης δυνατότητας. Κατάλαβα με τα μάτια μου γιατί είναι τόσο δημοφιλείς. Στην καταληκτήρια συνεδρίαση μία από τις υφάντρες εξήγησε ότι οι τρόποι της ύφανση που πραγματοποιεί εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από έναν συνδυασμό αυτών που διαβάξει και αυτών που επιχειρεί και πόσο με τα χρόνια και εκείνη και οι προσπάθειές της, εξελίσσονται. Το δε αποτέλεσμα αλλάζει.

▶ Άλλες δραστηριότητες

▶ Αθήνα, 28-31 Μαΐου 2003 Συνέδριο Αρχαιομετρίας

Ανακοίνωση των Γιούλη Σπαντιδάκη - C.Moulhréat με θέμα Υφασμα του 5ου αι. π.Χ. από τα Καλύβια Ατικής.

9. Σκανδιναβικός κάθετος αργαλειός με βάρη όπου υφαινονται λεπτά υφάσματα. ▶

◀ 9 Κάθετος αργαλειός με βάρη.
Στην ανασύσταση αυτή υφαινόνται
πιο λεπτά υφάσματα από ό,τι στον
αργαλειό της εικόνας 5.

*Πάνορμο Ρεθύμνου, 25-31 Οκτώβριος 2003.
Μυλοπόταμος. Παρελθόν, Παρόν και μέλλον.
Πάνορμο Μυλοποτάμου, 25 Οκτωβρίου / 1
Νοεμβρίου.*

Η Ίρις Τζαχίλη σε συνεργασία με την ΚΕ Εφορεία Αρχαιοτήτων και την αρχαιολόγο Ειρήνη Γαβριλάκη παρουσίασαν τα υφαντικά ευρήματα από ανασκαφή ελληνιστικού κτηρίου στο Πάνορμο. Τα ευρήματα ήταν ιδιαίτερα ενδιαφέροντα διότι η ανασκαφική εικόνα υποδεικνύει αργαλειό στην αρχική του θέση. Αυτό συνάγεται από την θέση και τον αριθμό των υφαντικών βαρών, των αγνύθων, καθώς και τα συνενρήματα. Η ισχυρή τυποποίηση των αγνύθων και η ομοιομορφία τους παραπέμπουν σε μία υφαντική παραγωγή αρκετά εκτεταμένη - βιοτεχνική - τα δε υφαντά που κατασκευάζονταν ήταν ιδιαίτερα λεπτά.

▶ *International Congress of Anthropology Αθήνα
21-23 Νοεμβρίου 2003*

*Ανακοίνωση των Γιούλη Σπαντιδάκη - C. Moulhérat - Roberta Cortopassi με θέμα :
"Τέσσερις αιγυπτιακές μούμιες: συμβολή στη
χρονολόγησή τους μέσω των υφασμάτων, του
διακόσμου και των κομμώσεων".*

Εξετάζονται οι τέσσερις μούμιες που βρίσκονται στο Ανθρωπολογικό Μουσείο του Πανεπιστημίου Αθηνών. Το φύλλο χρυσού που καλύπτει το πρόσωπο, η κόμμωση και οι χάντρες του περιδεραιού οδηγούν σε μία χρονολόγηση κατά τους πρώτους μεταχριστιανικούς χρόνους.

▶ **"Β' ΕΚΠΑ:**
*Το έργο μας δεκαετίας 1994-2004. Αθήνα 18-20
Δεκεμβρίου 2003*

Ανακοίνωση των Γιούλης Σπαντιδάκη - C. Moulhérat με θέμα: "Αττικά υφάσματα του 5ου αι π.Χ.: Πρόσφατα ευρήματα"

► **Μελέτη άλλων αττικών υφασμάτων.**
Ιούλιος 2003.

Μετάβαση της Γιούλης Σπαντιδάκη στο Λονδίνο στο Victoria και Albert Museum με σκοπό την εξέταση του υφάσματος από το Κορωπί του 5ου αι. Η ακριβής προέλευσή του είναι άγνωστη δεδομένου ότι πρόκειται για προϊόν λαθρανασκαφής. Στο πλαίσιο των ευρημάτων των αρχαιολογικών υφασμάτων από τα Καλύβια και γενικά από την Αττική το

ύφασμα αυτό έχει καιρία σημασία για την διερεύνηση τόσο της υφαντικής τεχνικής όσο και των ταφικών εθίμων. Το ύφασμα παρουσιάζει κέντημα με διαγώνιες ταινίες που σχηματίζουν ρόμβους και μικρούς λέοντες στο εσωτερικό τους. Η ανάλυση είχε δείξει ότι η κλωστή του κεντήματος είναι επιχρυσωμένο αργυρόνημα. Έχει δημοσιευτεί πολύ περιληπτικά από τον J. Beckwith στο Illustrated London News τεύχος Ιανουαρίου 1953. Η εξέταση έδωσε καινούρια στοιχεία που θα αξιοποιηθούν στο πλαίσιο του συνόλου των ευρημάτων της Αττικής. Το μοτίβο των ρόμβων και του λέοντα παρουσιάζεται και στην εικονογραφία των ερυθρόμορφων αγγείων.

*Patricia Dal Pra**

► **Μερικές συμβουλές σε περίπτωση ανακάλυψης αρχαιολογικού υφάσματος:**

Τι πρέπει ή καλύτερα τι δεν πρέπει να γίνεται ...

Δεν υπάρχει απάντηση με ισχύ γενική, κατάλληλη για κάθε περίπτωση, εφόσον κάθε κατάσταση είναι νέα. Ωστόσο είναι δυνατόν να διατυπωθούν μερικές γενικές αρχές. Πολλοί παράγοντες εμπλέκονται:

► **Οι συνθήκες ανακάλυψης**

Τα πάντα εξαρτώνται από το περιβάλλον της ανακάλυψης: μπορεί να πρόκειται για περιβάλλον υγρό ή ξηρό. Το ξηρό περιβάλλον είναι πιο ευνοϊκό για την διατήρηση κάθε είδους υφαντικής ίνας από ό,τι το υγρό. Σε περίπτωση υγρού περιβάλλοντος όλα εξαρτώνται από το Ph του εδάφους:

Όξινο έδαφος: ευνοεί την διατήρηση των πρωτεϊνικών ινών

αλκαλικό έδαφος: ευνοεί τη διατήρηση των κυτταρινικών ινών

Για τον λόγο αυτόν είναι δυνατή η διατήρηση σπαραγμάτων μάλλινου υφάσματος (όπως στον άνθρωπο του Bocksten) ενώ έχουν χαθεί τα λινά νήματα της ραφής.

Το ευνοϊκό για τη διατήρηση των ινών περιβάλλον μπορεί να οφείλεται σε παράγοντες τυχαίους όπως στην περίπτωση των υφασμάτων που διατηρούνται χάριν στην επαφή με το μέταλλο.

► **Η ταχύτητα της ανθρώπινης αντίδρασης κατά την αποκάλυψη των υφαντικών σπαραγμάτων**

Οι υφαντικές ίνες φυτικής προέλευσης (λινάρι, κάνναβις, βαμβάκι) ή ζωικών (μετάξι, μαλλί) είναι εξαιρετικά ευαίσθητες κατά την έκθεση στις κλιματικές συνθήκες και το περιβάλλον. Η θερμότητα ή η υπερβολική υγρασία μπορούν να επιφέρουν την απώλειά τους. Το χρονικό διάστημα που βρίσκονταν στο έδαφος ή

στο σημείο ανακάλυψης (τάφος, αγγείο) τις έχει σοβαρά αδυνατίσει ακόμη και όταν φαίνονται ότι βρίσκονται σε καλή κατάσταση. Οποιαδήποτε βραδυπορία για την προστασία τους αποτελεί σοβαρή πιθανότητα καταστροφής. Μία ίνα που εκτίθεται στον αέρα είναι μία ίνα υπό αποσύνθεση εφόσον απομακρύνεται από το περιβάλλον κατάχωσης ή απόκρυψης που την προστάτευε. Η ανακάλυψη και η συναφής έκθεση στο ύπαιθρο μίας ίνας υφαντικής ισοδυναμεί με καταδίκη σε εξαφάνιση εάν δεν ληφθούν πάραυτα τα μέτρα για τη διατήρησή της.

► **Προφυλάξεις πριν να περισυλλεχθούν τα υφάσματα, μόνα ή σε σχέση με άλλα αντικείμενα**

Τεκμηρίωση κατά την ανακάλυψη φωτογραφίες με κλίμακα και εντοπισμός του σημείου με βέλη γράμματα ή αριθμούς με σχέδια και κείμενο με κείμενο: κλιματικές συνθήκες, θέση των σπαραγμάτων (σε συνδυασμό με τα σχέδια και τις φωτογραφικές λήψεις) εύθραυστες ζώνες, διαφορετικά χρώματα, κίνδυνοι θραύσης του υφάσματος.

Καλύτερα να δοθεί χρόνος στην τεκμηρίωση παρά να χαθούν οι πληροφορίες μετά την αφαίρεση και τη μεταφορά των σπαραγμάτων

► **Αφαίρεση και μετακίνηση**

Όλα εξαρτώνται από τις συνθήκες ανακάλυψης:

Σε περίπτωση τυχαίου ευρήματος: συχνά υπάρχει επείγουσα ανάγκη αφαίρεσης διότι το κλίμα και ο χώρος δεν προσφέρονται για τη διατήρηση των σπαραγμάτων. Στην περίπτωση αυτή η μεταφορά πρέπει να γίνει με τα διαθέσιμα μέσα (πρέπει να γίνει κατάλογος με τα μέσα που υπάρχουν γιατί

θα είναι χρήσιμος αργότερα).

Σε περίπτωση προγραμματισμένης έρευνας ο αναγκαίος εξοπλισμός για τη μεταφορά των θραυσμάτων έχει προβλεφθεί, αλλά η ανακάλυψη μπορεί και όχι. Επομένως ένας συντηρητής δεν είναι πάντα παρών (και ακόμη περισσότερο ένας συντηρητής υφασμάτων).

► **Τι δεν πρέπει να γίνεται**

-Να πιάσει κανείς τα σπαραγμάτα με το χέρι του: πάντα πρέπει να εισάγεται κάποιο στήριγμα από κάτω.

-Να προσπαθήσει να αποσπάσει τα υφάσματα από το υπόστρωμα που τα στηρίζει. Σε μία τέτοια περίπτωση κινδυνεύουν να κονιορτοποιηθούν.

-Να προσπαθήσει να στερεώσει τις ίνες με ένα συνθετικό στερεωτικό: στην περίπτωση αυτή η κατάσταση κινδυνεύει να μην είναι πια αναστρέψιμη, το στερεωτικό να σκληρύνει και να αλλοιωθούν τα χρώματα των σπαραγμάτων.

-Να αφηθεί το ύφασμα στον ήλιο ή την βροχή μετά την ανακάλυψή του. Στην περίπτωση αυτή μέσα σε λίγες ώρες χάνονται πολύτιμες πληροφορίες και συνεπώς πηγές γνώσης.

► **Τι πρέπει να γίνεται**

Να προστατεύονται τα υφάσματα που ανακαλύφθηκαν από τις κλιματικές συνθήκες και να αποφεύγονται οι πολύ ισχυρές περιβαλλοντικές διακυμάνσεις. Πρέπει να καλύπτονται τα σπαραγμάτα με χαρτόνια, με σανίδες ή με οποιοδήποτε άλλο σταθερό χώρισμα.

Σε περίπτωση υγρού εδάφους: εάν το αντικείμενο με το οποίο το ύφασμα έχει αφομοιωθεί είναι συμπαγές με το χώμα, θα

πρέπει να αποσπασθεί ολόκληρο το κομμάτι το χώμα και να διατηρηθεί όλο μαζί σε δροσερό μέρος (ερμητικό κουτί πολυαιθυλενίου που τοποθετείται στο κάτω μέρος του ψυγείου. Εάν το σύνολο είναι μεγάλου μεγέθους και οι οργανικές ύλες υπερτερούν, καλύτερα είναι να καταψυχθεί όλο το κομμάτι μαζί. **Προσοχή!** Η κατάψυξη πρέπει να γίνει γρήγορα. Δεν πρέπει οι μικροοργανισμοί να έχουν το χρόνο να πολλαπλασιαστούν. Εάν τα σπαράγματα δεν είναι δυνατόν να μεταφερθούν άμεσα πρέπει να διατηρηθεί η υγρασία τους καλύπτοντάς τα με μεμβράνη ή με πολυαιθυλένιο. Πρέπει οι ίνες να διατηρούνται υγρές.

Σε περίπτωση ξηρού εδάφους: πρέπει να γίνει αφαίρεση με όλο το χώμα και να διατηρηθεί το τμήμα που αφαιρέθηκε σε ξηρό περιβάλλον μέσα σε κουτιά ή σε φακέλους πολυπροπυλενίου ώστε να γίνει μία μικροανασκαφή του όλου στο εργαστήριο.

► **Κατά τη μεταφορά των σπαραγμάτων**

Πρέπει πάση θυσία να αποφευχθεί η ολίσθηση των σπαραγμάτων μέσα στο κουτί με το οποίο μεταφέρονται. Το υλικό προστασίας δεν πρέπει να είναι ινώδες. (Απαγορεύεται ο χαρτοβάμβακας ή ο υαλοβάμβακας, ή εάν χρησιμοποιηθεί πρέπει να παρεμβληθεί ανάμεσα μία στρώση tyvek ή μεταξωτό χαρτί μη όξινο). Από πάνω χρειάζεται ένα άλλο στρώμα προστασίας.

Πρέπει επίσης με σαφήνεια να καταγράφεται πόσα παράγματα μεταφέρονται ώστε να μπορεί να εντοπίζεται γρήγορα αν έγιναν ατυχήματα στο δρόμο. Σε περίπτωση που αυτό δεν γίνει μπορεί να ληφθεί μία φωτογραφία που θα κολληθεί στο κουτί.

► **Κατά τη μελέτη των σπαραγμάτων**

-Να προβλεφθεί χώρος αποκλειστικά για τα υφάσματα.

-Να υπάρχει καλός φωτισμός

-Να υπάρχει ένα καλό στερεοσκόπιο. Χωρίς αυτό δεν γίνεται σωστή μελέτη.

► **Συμπέρασμα**

Οι αρχαιολόγοι συνειδητοποιούν συνεχώς και περισσότερο τη σημασία των υφασμάτων. Τα υφάσματα δίνουν πληροφορίες για την τεχνολογία της εποχής τους (κτηνοτροφία, γεωργία, βαφές, ύφανση) καθώς και για τα εμπορικά ρεύματα. Ωστόσο κατά τη γνώμη μου το μεγαλύτερο ενδιαφέρον βρίσκεται στις πληροφορίες που αντλούνται για την καθημερινή ζωή. Τα υφάσματα συμμετέχουν στην συγκρότηση αυτού που ονομάζεται η "ιστορία του γούστου". Υπάρχει τίποτα πιο κοντά στον άνθρωπο, από ό,τι φορά και ό,τι τον περιβάλλει για λόγους αισθητικής, αιδούς ή για την επιβεβαίωση της εξουσίας;

** Η Patricia dal Pra είναι αρχαιολόγος και συντηρήτρια, ειδικευμένη σε ζητήματα συντήρησης αρχαιολογικού υφάσματος*

► Αρχική Επιστολή των μελών του Κέντρου για τους στόχους και τις μεθόδους.

Τα αρχαιολογικά υφάσματα ως αντικείμενα του υλικού πολιτισμού υπόκεινται στους περιορισμούς της ύλης και των τεχνικών της μεταποίησής της και διέπονται από τις γενικές δεσμεύσεις της διαπλοκής, της αντοχής, του χρωματισμού. Όμως η κατανόηση και η εκμετάλλευση των ιδιοτήτων των πρώτων υλών, η εφεύρεση των τεχνικών αξιοποίησής τους μαζί με τις ανάγκες που καλύπτουν τα υφάσματα και τους συμβολισμούς που αυτά ενσαρκώνουν, αποτελούν στοιχεία που χαρακτηρίζουν κοινωνίες και ιστορικές εποχές. Τα υφάσματα σηματοδοτούν με τη μορφή, την παρουσία ή την απουσία τους πολιτισμούς και στάσεις ζωής.

Το Νοέμβριο του 2002 ιδρύθηκε το *Κέντρο Έρευνας και Συντήρησης Αρχαιολογικού Υφάσματος* με σκοπό ακριβώς τη μελέτη και τη συντήρηση κάθε είδους υφάσματος, και κάθε είδους αρχαιολογικού καταλοίπου που σχετίζεται με τη διαδικασία της παραγωγής τους (υφάνσιμες ύλες, κλωστές ή εργαλεία).¹

Ένας από τους στόχους του Κέντρου είναι η παρακολούθηση της έρευνας γύρω από τα υφάσματα. Σε παγκόσμιο επίπεδο τελευταία γίνονται προσπάθειες για την κατανόηση της ιδιαιτερότητας της μορφής και της παρουσίας των υφασμάτων σε κάθε πολιτισμό, σε διάφορες όψεις της ζωής, στη μοναδική ιστορικότητά τους.

Σήμερα, για τη μελέτη ενός υφάσματος χρησιμοποιούνται ως πεδία αναφοράς οι τεχνικές και οι γνώσεις που έχουν διεθνώς αναπτυχθεί. Η εφαρμογή αυτών των μεθόδων στο Αιγαιακό πλαίσιο είναι ήδη δύσκολη και απαιτεί εξειδικευμένες γνώσεις. Κυρίως, διότι το περιβάλλον διατή-

ρησης είναι διαφορετικό από το υγρό περιβάλλον του Βορρά, όπου έχουν γίνει και οι περισσότερες ειδικές μελέτες. Στο Νότο, στις Μεσογειακές περιοχές, η διατήρηση των υφασμάτων οφείλεται σε πιο σύνθετους λόγους. Γι' αυτό η μελέτη των συνθηκών διατήρησης και των τεχνικών συντήρησης δεν έχει προχωρήσει όσο στην κεντρική και βόρεια Ευρώπη. Ούτε έχουν διασαφηνιστεί οι τεχνικές ιδιαιτερότητες τους. Ωστόσο όλα αυτά είναι η απαραίτητη βάση για το επόμενο βήμα, για την πολιτισμική εκτίμηση των ειδικών μορφών που λαμβάνουν αυτά τα έργα της Αθηνάς: από το σπάραγμα στην ανασύσταση ολόκληρου του τεμαχίου του υφάσματος, της υφαντικής τεχνολογίας, της διακόσμησης, του χρώματος και των αξιών του, δηλαδή της αισθητικής μιας περιόδου. Επακολουθεί η αποκατάσταση του τρόπου ένδυσης, δηλαδή της σχέσης του υφάσματος με το σώμα που αποτελεί διαμεσολάβηση με τον έξω κόσμο, κατασκευή της κοινωνικής εικόνας.

Επομένως, συνοπτικά, οι στόχοι του Κέντρου είναι οι εξής:

1. Ο πρώτιστος στόχος είναι να **τεθεί** το αντικείμενο - διότι αυτό δεν έχει πλήρως γίνει - μέσω κυρίως της συγκέντρωσης των ευρημάτων. Η σύνταξη του corpus των υφασμάτων που βρέθηκαν στον αιγαιακό χώρο, δηλαδή μία καταγραφή, βιβλιογραφική και μουσειακή είναι απαραίτητη. Από την καταγραφή θα αναδειχθεί η εξέλιξη, η ιστορία, θα προκύψουν οι ιδιαιτερότητες των ελληνικών υφασμάτων, οι ομοιότητες και οι διαφορές τους.

2. Παράλληλα, εξίσου σημαντικές είναι οι μελέτες για τις μεθόδους συντήρησης των αρχαιολογικών υφασμάτων, δεδομένου ότι η συντήρηση είναι μία προνομακτική στιγμή για τη μελέτη. Δίδεται δε ιδιαίτερη έμφαση στην έρευνα μη καταστρεπτικών μεθόδων. Το Κέντρο μπορεί να παρέχει συμβου-

λευτικές υπηρεσίες για σωστικές επεμβάσεις ως προς τα αρχαιολογικά υφάσματα που με διάφορες μορφές αποκαλύπτονται κατά τις ανασκαφές. Το ίδιο μπορεί να πράξει και για τα αρχαιολογικά υφάσματα που βρίσκονται αποθηκευμένα σε μουσειακούς χώρους ή συλλογές.

3. Η μελέτη προϋποθέτει το κατάλληλο γλωσσικό εργαλείο. Η επεξεργασία ενός λεξιλογίου των υφαντικών όρων με τις επεξηγήσεις τους αποτελεί μία άμεση ανάγκη που εντάσσεται στις προτεραιότητες του Κέντρου.

4. Σημαντικός στόχος του Κέντρου είναι η υποστήριξη επιστημονικών, εκπαιδευτικών, επιμορφωτικών, πολιτισμικών ή άλλων αναλόγων δραστηριοτήτων. Κυρίως, θα επιδιώκεται μία σωστή ενημέρω-

ση. Προς τον σκοπό αυτόν ετοιμάζεται η έκδοση ενός εξαμηνιαίου ενημερωτικού δελτίου για την έρευνα των αρχαιολογικών υφασμάτων στην Ελλάδα.

Τέλος, αξυπογραμμίσουμε το εξής: το γεγονός ότι τα ίχνη ή τα σπαράγματα των υφασμάτων που βρέθηκαν στο Αιγαίο έχουν λίγο μελετηθεί δεν σημαίνει ότι δεν υπάρχουν. Και να τονίσουμε ότι ο πλούτος των πληροφοριών που παρέχουν κάνουν την προσέγγιση ιδίως όταν είναι διεπιστημονική - ιδιαίτερα αποδοτική.

*Ελίζα Πολυχρονιάδου
Γιούλη Σπαντιδάκη
Ιρις Τζαχίλη*

Ορυκτοποιημένο ύφασμα από τον Μαραθώνα. Σώζεται σε δύο στρώσεις από τις οποίες η μία έχει διαποτιστεί από τα άλατα της οξείδωσης.

*Κέντρο Έρευνας και Συντήρησης Αρχαιολογικού Υφάσματος
Κουμανούδη 26 - 11474 Αθήνα
Τηλ.: 210 6431112 / e-mail: artex@hol.gr*

*Hellenic Centre for Research and Conservation of Archaeological Textiles
26 Koumanoudi street Athens 114 74
Tel.: +30 210 6431112 / e-mail: artex@hol.gr*